

Festivalul turismului responsabil 11-13 octombrie 2019

Pagini de istorie a turismului românesc

Literatura și presa de specialitate

Literatura și presa de turism par să fie de dată oarecum recentă în cultura românească. Într-un fel este cât se poate de firesc, dacă avem în vedere faptul că turismul, de la începuturile lui și până astăzi, se ține într-un strâns parteneriat cu nivelul de educație și civilizație la care ajunge un popor. Desigur, nu mai vorbim de bunăstarea lui.

Excluzându-i pe ciobanii ce-și plimbau turmele de oi din golurile alpine ale Carpaților și până în bălțile Dunării, în Deltă și adesea dincolo de ea, uneori chiar până în Crimeia; excluzându-i pe călugării retrași în cele mai izolate locuri, greu accesibile, dacă nu prea vizibil bucuroși de oaspeți, oricum atenți cu orice ființă care le ajungea prin preajmă, sau pe misionarii care își odihneau oasele prin vreun rateș de la răscruce de drumuri, excluzând aceste categorii, întemeietorii drumețiilor din România au fost intelectualii.

Întăile lor drumeții au avut ca destinație potecile alpine. Când per pedes apostolorum, cu toiagul la îndemână, când în vreo caretă, ca Vasile Alecsandri prin munții Moldovei, ori călare pe cal, precum un Calistrat Hogaș, scriitorii noștri din partea a doua a veacului al XIX-lea nu s-au zgârcit cu eforturile în elanul lor firesc de a cunoaște meleagurile țării, drumurile abrupte spre cer fiindu-le cele mai atrăgătoare. Scriitorii și pictorii, în primul rând, sunt vajnicii premergători ai industriei care avea să capete atâta amploare în zilele noastre. Ei nu făceau altceva decât să dea curs, într-un fel, îndemnurilor de apropiere de natură pe care le lansaseră, mult mai devreme în Vest, un J. J. Rousseau ("Visările unui hoinar singuratic"), un Voltaire, alte spirite ale acelor vremi care pledau, foarte simplu spus, pentru întoarcerea la natură, la armonie și echilibru. Fotografii dintre cele mai interesante ni-i înfățișează, de pildă, pe I.L. Caragiale, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuță, pictorul Nicolae Grigorescu, pe V.A. Urechia, pe Alexandru Vlahuță bucurându-se de peisaje montane de toată splendoarea.

Începuturile turismului românesc, pe care le plasăm, pentru consistența lor, în a doua parte a veacului al XIX-lea se leagă și de Monarhia României, Carol I fiind un mare promotor al plimbărilor pe potecile montane, ca și de călătorii pe Dunăre, regele Ferdinand, la rândul său, fiind un reputat botanist, un împătimit iubitor de natură. Reginele noastre înseși n-au fost mai prejos, sub epitropia Elisabetei și a Mariei apropiatii Casei regale cultivând o veritabilă stare de turism. Să o amintim, bunăoară, fie și numai pe vestita Bucura Dumbravă, o apropiată a Reginei Elisabeta, scrierile ei, ca și hălăduirile prin Bucegi, datorându-se în bună măsură sfaturilor primite de la înalta sa protectoare. Încheiem aceste prime rânduri făcând un modest loc și lui Take Ionescu, faimosul "Guriță de aur", cum i s-a spus în epocă pentru calitățile lui oratorice speciale, o potecă din Bucegi purtându-i și astăzi numele.

Îl pomeneam mai înainte pe Alexandru Vlahuță. El este autorul cărții "România pitorească", care apărea în anul 1901. "La un an, cu 18 voturi pentru și 3 contra - scria

scriitoarea Anda Raicu în urmă cu trei decenii - cartea avea să fie premiată de Academie. Însemnare de călătorie de-a lungul și de-a latul țării, în care "publicistul merituos" - cum îl "ștampilase" G. Călinescu, n.n. - se arată ca un admirabil precursor - și putem zice chiar, fără teama de a greși, întemeietor - al reportajului modern la noi, "România pitorească" fiind, de asemenea, un document de epocă ce relatează despre peisajele și oamenii țării în pragul veacului XX."

La Dragosloveni, unde autorul "României pitorești" stăpâna un conac - azi muzeu - și o vie, Delavrancea (ca și I.L. Caragiale) este găzduit în mai multe veri, prilej cu care ajungeau în drumeție, însoțiți și de fetele lor (Vlahuță a avut și el două fiice), la Dumitrești-Râmnicu Sărat. Pe cei doi foarte buni prieteni îi întâlnim și pe țărm de mare, la Eforie Sud, și nu numai, ei fiind împătimiți iubitori de natură, de călătorii. "Pictorul N.I. Grigorescu. Viața și opera lui", scrisă de Al. Vlahuță în anul 1910, chit că referatul pentru a fi premiat fusese săvârșit de Barbu Delavrancea, nu mai avea același succes ca "România pitorească" la premiile Academiei... Dar asta este altă poveste.

Merită să fie citită și astăzi "România pitorească" a lui Al. Vlahuță, chit că pare scrisă, desigur, ușor pășunist, cu unele accente de exaltare; nimic surprinzător, totuși: acesta era spiritul epocii, de stârnire și întreținere a unui sentiment de prețuire a neamului și pământului românesc.

Înainte însă de Vlahuță exersaseră în însemnări de călătorie mai mulți corifei ai literaturii noastre: Dinicu Golescu și Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi și M. Kogălniceanu, Dimitrie Bolintineanu și Cezar Boliac, Nicolae Filimon și, mai înainte, poate chiar Alecu Russo (mai mult prin „Soveja“, desigur, decât prin „Cântarea României“, uitată și ea de-a binele). Nimeni însă nu reușise să dea chip întreg unei adevărate cărți de călătorie despre România. De altminteri, absența unei literaturi de călătorie - de multă vreme instalată în alte culturi - avea să tot treneze pe țărmul literelor românești. Însuși genul literar ca atare a tot persistat într-o definire ambiguă, cu toate că, ulterior, aveau să se illustreze în domeniu nume grele ale literaturii noastre: Nicolae Iorga și Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Mircea Eliade, Camil Petrescu și Tudor Vianu, G.M. Cantacuzino și Tudor Arghezi, Geo Bogza și George Călinescu. Lista este foarte departe de a fi epuizată.

Să insistăm puțin. Mai întâi, asupra lui Calistrat Hogaș, care este probabil cel mai spectaculos și sensibil „scriitor de turism“ din câți avem noi, românii. În literatura noastră, numele lui Calistrat Hogaș este, de fapt, sinonim cu drumeția. Proza sa este povestea unor fermecătoare călătorii în munții Neamțului, zonă geografică de care nu s-a despărțit niciodată, dedicându-i pasiunea unui suflet rousseau-ist, abandonat Naturii, și talentul unui admirabil povestitor și evocator de peisaje. „Orice călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine” – declara Hogaș de la primele rânduri ce deschideau ciclul culegerii „Amintiri dintr-o călătorie”, urmată mai târziu de o alta, „În munții Neamțului”, cărora li se adaugă alte câteva bucăți memorabile de proză închinată frumuseții locurilor și oamenilor întâlniți în aceste peregrinări. Toată viața profesor de liceu – de limbă română, franceză și istorie – Calistrat Hogaș n-a fost numai „amantul nestrămutat al naturii”, cum se definea cu fină și duioasă maliție, ci și un bun cunoscător al antichității, în paginile sale, fie că era vorba de furtuni și apusuri montane, de întâlniri cu ciobani și călugări, de nopți cu lună, de boabe de rouă sau de undele râului Bistrița, hiperbolele capătă frâu liber. Valea

Sabasei, mănăstirile Agapia și Văratice, Tazlăul, Pângărații, culmile și potecile Ceahlăului sunt locuri pe care cuvântul scriitorului le-a pictat cu rafinate și meticuloase nuanțe, ele existând și azi, aievea, în calea drumețului ce ajunge pe aceste meleaguri, transformate unele, altele rămase din veacuri cu sunetul aceleiași veșnice naturi. Un om și un cal – botezat Piscuța – străbătând păduri („eu cred că pădurile au suflet”, spunea Hogaș), culcându-se la umbra arborilor, urmărind caravanele de furnici, poposind pe la case din sate pierdute din drumul lumii, privind stele și „iarba proaspăt cosită și mirositoare”, ascultând vorbe de duh ale țăranilor moldoveni și pas de jivină – aceasta este imaginea ce ne-a lăsat-o admirabilul scriitor Calistrat Hogaș.

Tot muntelui îi închina majoritatea scrierilor și Nestor Urechia, frate al dr. Alceu Urechia, ambii fii ai lui V.A. Urechia. "Robinsonii Bucegilor. Întâmplările a trei cercetași" (București, 1916) și "Vraja Bucegilor" (București, 1926) sunt, ca și "Cartea Munților" a Bucurei Dumbravă, apărută în anul 1920, veritabile temelii pe care s-au sprijinit în cunoașterea țării generații întregi, animate pe atunci de convingerea că "omul era încă adevărat ca natura și natura adevărată ca omul", ca să-l cităm pe Mihai Eminescu. În sfârșit, obligatoriu merită un loc aparte în literatura de turism românească Prof. I. Simionescu, autorul entuziast al unor cărți precum "Orașe din România" (1925), „Colțuri de țară” (1934), „Tinere, cunoaște-ți țara!" (1938), „Tinere, cunoaște-ți neamul” (1941), „Pitorescul României” (1939-1942) și atâtea altele. Moldoveanul Ion Simionescu este autorul - ultimul din pleiada marilor drumeți și exploratori interbelici - a celei mai cuprinzătoare abordări a spațiului românesc dintre Dunăre, Nistru și Tisa.

Alături de literatură, turismul a găsit în presa de specialitate un aliat devotat și fidel. Presa de turism capătă putere cu adevărat, ceva mai târziu, pe la mijlocul anilor interbelici.

Numele celebrei cărți de reportaj semnată de Alexandru Vlahuță - apărută, cum spuneam, în 1901 -, debutează în 1933, într-o primă serie, ca titlu de revistă. "România pitorească" nu era, însă, singura publicație de turism a acelei perioade. De o foarte bună ținută se bucurau publicații precum "Boabe de grâu", „Voiaj”, Revista Club Alpin Român, ca să nu mai vorbim de lunarul „România”, editat de ONT Carpați, o admirabilă „autoritate turistică națională” înființată în 1936. Și până atunci existaseră câteva încercări de popularizare a frumuseților turistice din România. Încercaseră, mai cu seamă, unele asociații turistice, precum "Societatea Alpină a Transilvaniei", "Revista pădurilor", "Ecolul Călătoriilor". De asemenea, puțin mai târziu, "Calendarul săptămânal" al Toring-Clubului României (1935), gazeta "Turismul", editată de "Federația Societăților de Turism din România" (1935), "Turismul și Sportul" (1937), "Hai la Drum" (1939). Au apărut și în provincie, în acea perioadă, și nenumărate publicații mai mult sau mai puțin efemere menite să susțină în fel și chip turismul românesc: "Anuarul Bucegilor" (Sinaia-1924), "Brașovul turistic" (1925), "Munții Noștri" (Sibiu, 1933), "Plaiuri Românești" (Craiova-1934), "Reșița Pitorească" (1934), "Transilvania" (Cluj-1936) etc.

O mică paranteză. Deceniul al IV-lea al veacului al XX-lea a însemnat, grație implicării regelui Carol al II-lea, o perioadă fericită pentru dezvoltarea și promovarea turismului românesc. O adevărată răscruce. Se dezlănțuise o fulminantă propagandă de dezvoltare, în primul rând, a frumuseților naturale ale României. Atunci se deschid în străinătate o serie de birouri pentru turism - la Paris, la Berlin, la Praga, la Roma, la Istanbul -, atunci se organizează extraordinarele concursuri de fotografie turistică, concursuri urmate de ample expoziții nu numai în țară, ci și la Birourile de care aminteam. Ei bine, regele și autoritățile

românești - chiar dacă oarecum triumfalist, în aparență - vizitau aceste birouri de promovare a țării în străinătate, organizau diverse întâlniri, se implicau cu adevărat în încercarea de a face din România o atracție vie pentru turiștii europeni. Tot în acea vreme a apărut faimosul album "România" realizat de marele artist fotograf Kurt Hielscher și prefațat de Octavian Goga. Nu mai vorbesc de numeroasele și reușitele documentare dedicate bisericilor pictate din Nordul Moldovei și Bucovina, Deltei Dunării ș.a.m.d. Închid paranteza cu regretul că, spre deosebire de conducătorii acelei vremi, cei de azi, care ne pun zilele pe băț, dovedesc o morbidă ignoranță în ceea ce privește promovarea turistică (și dacă ar fi numai asta!), cu efecte dintre cele mai păguboase.

Când reapărea "România pitorească" în 1972, industria turismului de la noi, care beneficia de un Minister tocmai înființat - un minister de sine stătător -, exista deja o anumită presă de profil. Este vorba, în primul rând, de revista „Vacanțe în România” și de „Almanahul turistic”. Ambele „produse” erau realizate de un grup de jurnaliști - mai toți practicanți ai turismului în feluritele lui chipuri, profesioniști de indiscutabilă calitate - constituiți într-o redacție ce s-a aflat, inițial, sub egida ONT. Primul număr din „Vacanțe în România”, revistă destinată promovării externe, era scoasă de sub tipar în iunie 1958. La început trimestrială, apoi lunară, de fiecare dată în cel puțin 3 limbi străine, publicația a apărut, neîntrerupt, vreme de o jumătate de veac. Începând cu anul 2008, revista "Vacanțe în România", finanțată de Ministerul Turismului și realizată, pe bază de licitație, de redacția "României pitorești", și-a dat obștescul sfârșit. Un „deces” absolut inexplicabil. Până la urmă nu-mi vine să cred că de vină ar fi doar nepriceperea, impostura, ca să folosim un limbaj elegant.

Simultan cu revistele "România pitorească" și "Vacanțe în România", dar și cu „Almanahul turistic”, iubitorii drumețiilor, ai naturii, ai muntelui și apelor, se bucurau și de nenumăratele lucrări - unele retipăriri extrem de prețioase - ale Editurii Sport - Turism, anume constituită și ea la începutul deceniului al optălea cu scopul de a întări promovarea turismului românesc. Se cuvine amintit faptul că exista deja o anumită dinamică în domeniu, datorată realizărilor de excelentă calitate ale Editurii Meridiane: cărți, ghiduri, albume, ilustrate, broșuri, hărți etc. Și nu vom putea cuprinde realitatea acelor ani nici dacă mai amintim că, odată cu înființarea Ministerului Turismului, în anul 1971, au fost instituite și agenția de publicitate turistică "Publiturism", tipografia cu același nume, oficiile județene de turism sau Institutul de Cercetare și Dezvoltare în Turism. N-am uitat, desigur, nici postul "Radio Vacanța", cu reședința lui de vară în stațiunea Mamaia... Și mai exista ceva foarte important. Expertiza oamenilor. Nu vom mai avea niciodată atâția oameni cu adevărat pregătiți pentru turism. Ca să-ți dai seama ce fel de specialiști au lucrat în turismul acelor vremi este suficient să surprinzi impostura de astăzi...

Nu sunt un nostalgic, nu fac apologia unei epoci care are atâtea și atâtea păcate incorrigibile. Aș vrea să mai spun doar atât: așa cretin cum a fost sau cum se consideră c-ar fi fost, regimul comunist a înțeles că este nevoie și de reviste de turism, și de almanahuri turistice (l-am inclus aici și pe cel al BTT), și de editură specializată, și de tipografie profilată pe turism, și de atâtea și atâtea materiale promoționale - în primul rând, nenumărate ghiduri -, de birouri de turism în străinătate, de acțiuni în natură, de reduceri de preț la trenuri pentru grupurile de elevi, de tineri, turiști și așa mai departe.

Este în afara oricărei discuții că azi se scrie mai mult despre turism decât se scria înainte de 1990. Se scrie mai mult și, din nefericire, se citește foarte puțin. Se citește atât de puțin încât îndemnul lui I.H. Rădulescu „Scrieți, băieți, orice, numai scrieți!” neapărat trebuie rectificat în vreun fel. Eventual, băieți, citiți măcar zece pagini înainte de a scrie o pagină... Se scrie haotic, fără răspundere, perpetuându-se, prin preluarea unor erori de pe internet, date greșite, incorecte, aberații, informații cu efecte periculoase asupra turiștilor. Cine ar putea asigura o igienă necesară în acest spațiu al comunicării? Într-o oarecare măsură materialele tipărite: reviste, ghiduri, cărți, tot ceea ce înseamnă hârtie și cerneală. Desigur, on-line-ul asigură rapiditate, asigură comunicare vastă. Ce nu asigură suportul electronic este valoarea, responsabilitatea, stilul, corectitudinea.

Nu știu care poate fi soluția în condițiile în care instituțiile statului încurajează o astfel de comunicare - și-odată cu asta și o anume impostură - în detrimetul cuvântului scris, serios, prob. La această dată, presa de turism este o nefericită afacere privată. Cele 3-4 reviste de turism care își mai târâie paginile de pe o lună pe alta, de pe un an pe altul, își duc existența în disprețul unor persoane care, ajunse în posturi cheie ale unor instituții menite să asigure promovarea turistică a țării, au decis că România, statul român, nu au nevoie, de pildă, de o revistă de turism. Rezultatul? Publicația "Holidays in Romania", "Vacances en Roumanie" și "Ferien in Rumänien", ca să pomenim versiunile în care era tipărită publicația păstorită de Ministerul Turismului, a fost nevoită, după o jumătate de veac de existență, să-și curme apariția. Și ceea ce nu face statul român, în speță Ministerul Turismului, suplinesc cu eforturi proprii cele 3-4 reviste de turism private, care caută să întrețină o anume educație în rândurile tinerilor, încearcă să convingă pe români că înainte de a cunoaște alte meleaguri este bine să-ți cunoști, să te bucuri de propria-ți țară. Nu mai spun că de vreo 7-8 ani nu s-a mai tipărit nici un ghid, nici o broșură, nici un pliant...

În schimb, fonduri consistente de promovare se scurg în tot felul de găuri negre, strategii anemice și știrbe, alimentează iluzii și interese obscure. Iar ideea de presă de turism - reală și puternică în alte țări - este omisă și nimicită la noi cu un zel înduioșător... Nu vreau să se înțeleagă că nu au existat și ani când Ministerul Turismului, grație unor miniștri de toată lauda, a ajutat și presa de profil, cu diverse cofinanțări, pagini de publicitate, chiar și cu unele deplasări la târgurile de turism, de unde ziariștii de specialitate se întorceau cu reportaje utile, nu cu scurte imagini de complezență.

Aflându-mă la capăt de carieră - și la propriu și la figurat -, mi-e cu neputință să înțeleg cum de s-a ajuns ca o revistă de turism - cu peste patru decenii de apariții neîntrerupte, cu redactori decedați la datorie, cu colecții, cărți și tipărituri care pot ocupa corpuri de bibliotecă întregi - să nu conteze nici cât o prăpădită de pensiune turistică, să zicem, în preocupările instituțiilor publice ce se ocupă cu industria ospitalității din România... Cine naiba mai știe, poate o fi chiar așa și nu ne dăm seama...

Mihai OGRINJI